

STIRPIVM HISTORIÆ

PEMPTADIS PRIMÆ

LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

NVNC ad eas veniendum stirpes, quæ M. N. O. P. aut Q. initiales habent: inter quas plurimæ occurrunt in frequenti medicantium vsu receptæ, & utilitatem haud exiguam ad sanandos curandosq; morbos, non modò vulgares, sed & difficiles, conferentes.

DE MARRV BIO.

CAPVT PRIMVM.

Marrubium.

Marrubium candidum.

MARRV BII genera Dioscoridi duo: Vnum propriè hoc nomine dicitur; quod & candidum: Alterum Ballote & Marrubium nigrum vocatur. Sunt tamen & alia quæ ad Marrubij genus referri possunt, vt Alysson, & Marrubium taquatile, de quo Pemptadis 4. libro 5.

Marrubium propriè dictum, complures edit quadrangulares cauliculos, pedem altos, tenuique lanugine albicantes: folia per interualla bina, subrotunda, rugosa, ambitu incisa, & ipsa candicante lanugine pubescentia. Flosculi in nonnihil pungentibus conceptaculis subcandidi caulem verticillatim per interualla ambiunt. semen subrotundum, asperiusculum. radix fibrosa nigricat. Tota herba suauius & grati est odoris, & nonnihil Moschum redolet, præsertim hibernis mensibus.

H 2

Iuxta

Iuxta parietes, vias, semitas, agrorum margines, locis neglectis, pingui ac læto solo gignitur: omnibus regionibus familiare, pro quarum tamen situ ac natura mutationem etiam subinde accipit: Creticum siquidem, ac quod apud Marcomannos, & in Pannonia superiore haud infrequens occurrit, multò est eo, quod apud Belgas, & aliis Germaniæ locis prouenit, candidius ac odoratius, foliisque quandoque angustioribus ac minoribus.

Iulio ac Augusto floret, & quidem altero, à quo enatum, anno hieme restat.

Græci *μαρούριον*: Latini Marrubium: Officinæ Prasilium, & quandoque Marrubium: Plerique Marrubium candidum ad differentiam Ballotes appellant. Inter nothas voces & apud Apuleium eius & hæc nomina extant, *ὑπαιθρίον, φυλλόφαρις, κρημλοπόδιον, κνωπαρέσιον*, Melittena, Labconia, & Viceraria: Italis est *Marrobio*: Hispanis *Marruuiio, Malrubi*, ac *Marrullo*: Germanis *Weisse andom, Marobel*: Belgis *Maltroue, Matrueute, Witte andozen*: Gallis *Marrubin & Marochemin*: Anglis *Wozehunde*: Bohemis *Jabletsnik*.

Marrubium autem, auctore Galeno, calidum est ordine secundo, tertio verò siccum, & sicuti gustu amarum est, ita iecur & lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonemque expurgans, ac menses promouens.

Dioscorides viridium foliorum succum, aut aridorum cum semine decoctum dari cum melle scribit suspiriosis, tussientibus, ac tabescentibus, crassamque è pectore pituitam eiicere. Non modò autem crassam viscidamque pituitam, sed & purulenta efficaciter expurgat. Vtilissimum idcirco omnibus tabidis, ac purulenta expuentibus, si modò absit, præsertim cum tenui destillatione, febris. Apud Paulum Æginetam ex Marrubio Compositio traditur, tabescentibus, ac purulenta expuentibus vnice, singulariter, ac mirificè vtilis.

Iam datur & Marrubium mulieribus à partu non purgatis, vt menses & secundas euocet. Vtile & his qui venena hauserunt, aut à serpentibus demorsì sunt: folia cum melle fordibus vlcibus repurgandis admouentur: Pterygia & nomas sistunt.

Succus è foliis expressus, & in sole densatus, ad eadem pollet: cum vino verò & melle illitus, oculorum claritatem adiuuat: per nares auriginem purgat, & ad aurium inueteratos dolores instillatur, aut cum rosaceo, Dioscorides.

De Alyffo Galeni.

CAP. II.

Alyffon Galeni.

POSSET istud inter Marrubia numerari, nisi à Galeno non pro Marrubij specie, sed pro Alyffo haberetur: est etenim tota facie Marrubio simile, multicaule quoque, sed folia eius minora, crispiora, amplius incanescunt, & albidiora, odore destituuntur. verticilli cauliculos ambientes pungentibus aculeis horrent, è quibus flosculi quales Marrubij, at colore ex cæruleo purpurascens. semen veluti Marrubij, radix dura, lignosa, multifida.

In hortis subinde, apud Belgas præsertim, feritur, semine ex Hispania allato; vbi nonnusquam spontè gignitur, ac à diligentissimo Carolo Clusio repertum est, & quidem Maio mense flore ac semine prægnans.

Græcis est *ἄλυσος ἢ ἄλυσον*: Latinis Alyffum: nomen autem ex eo habet, quòd mirificè iuuat demorsos à cane rabido, vt Galenus ait, à quo lib. 2. de Antidotis in Compositione Antonini Coi his describitur verbis: *Ἄλυσος ἔστι βοτάνη τῆς περὶ τὴν παρεμβόρην, τραχύτερα δὲ καὶ μᾶλλον ἀκανθώδης πρὸς τὰ σφαίρια, ἀνδρὸς δὲ φέρει κυανίζον.* id est, Alyffos herba est Marrubio persimilis, sed asperior & magis spinosa circa orbiculos: florem fert ad cæruleum vergentem.

Hæc

Hæc rabienti, vt idem vi. de simpl. medic. facult. quoque data, sæpè in totum sanauit. Atque hoc ex totius substantiæ similitudine efficit. Dicitur enim est, talem facultatem ex sola percipi experientia, & plane nulla constare methodo. Quòd si quis ad multa experiatur, cognoscet facultatem habere mediocriter siccificam, & digerentem, cum hoc vt absterforium nonnihil etiam obtineat. Hac ratione & vitiliginem & ephelin expurgat: Galenus.

De Alyssò Dioscoridis. CAP. IIII.

Alysson Dioscoridis.

ALIVD à superiore Dioscorides Alyssum describit. Fruticosa, inquit, herba est, vnicaulis, subaspera, rotundis foliis, fructu duplicium scutulorum effigie, in quo semen quadamtenus latum. Atque cum hac descriptione dudum nobis visa est quædam stirps conuenire vnicaulis, pedem (plus minus) alta, cuius folia prima & ante enatum caulem rotunda, circum verò caulem posterius enata; lata quidem, sed rotundis longiora, aspera, & vnà cum caule candicantia: flosculi sursum secundum cauliculos exeunt è luteo pallefcentes; post hos filiquæ planæ, latæ, subrotundæ, albicantes, & non leues; in quibus semen planum ac latum, veluti Leucosij. radix tenuis ac fibrosa.

In montibus & asperis locis emicat, Dioscorides inquit.

Cum flore, & quidem in hortis Belgij, visum est quod descripsimus, Julio ac Augusto mensibus: siliquis mox succedentibus.

Dioscorides ἀλυσσον nominat, non ex eo quòd rabiei à cane medeatur, sed quòd singultus sedet ac tollat. λυσσῶ siquidem non modò rabies, sed & singultus; à verbo λυσσῶ, id est, singultio. Appellatur verò idem & spuris nominibus, ἀσπίδιον, quasi breue ac paruum scutum, à siliquis nempe scuti exigui formam referentibus; item & ἀπλόφυλλον, ἀκκυστήρον, ἀδίσσεται, μονόκαυλον.

Reperiuntur verò præter hæc & alia apud Veteres Alyssa: Aëtius lib. 1. Sideritidem Heracleam Alysson esse censet. Plinius Alysson Rubiæ congenerem herbam facit. Sed de his suis locis, ad Dioscoridis Alysson reuertimur.

Huius decoctum, eodem auctore, singultus sine febris potu discutit: idem efficit, si quis eam aut teneat aut odoretur: cum melle trita vitia cutis in facie, & lentigenes emendat: confusa in edulio, & exhibita rabiei canis mederi putatur: domibus appensa salutaris esse creditur, & hominibus atque animalibus fascini amuletum: purpureo luteo circumligata, pecorum morbos abigit.

De Ballote siue Marrubio nigro.

CAP. IIII.

ALTERVM Marrubij genus Ballote est: hæc Marrubio candido similis appareret, nisi nigricans, non albida; & grauis ac ingrati, haudquaquam verò iucundi odoris esset. caules illi assurgunt complures hirsuti, angulosi, foliis circumdati, latis, rugosis, ambitu serratis, paulò maioribus & longioribus, quam candidi Marrubij: flosculi in verticillis subinde rubent. radix ex fibris constat.

Similibus quibus candidum Marrubium locis reperitur, & non rarò aridioribus ac minus læto solo.

Viget ac floret eodem quoque, quo prius Marrubium, tempore.

Græcis βαλλωτή, & μέλαν περάσιον, vt testatur Plinius lib. xxvii. cap. viii. à nonnullis Marrubialtrum, aut Marrubium spurium: In Officinis Prassium fœtidum: Ab Italis Marrubiastro, Marrobio bastardo: Ab Hispanis Marrunio negro: A Germanis Schwartz andorn: Belgis

Ballote siue Marruuium nigrum.

Stachys.

gis Swarte maltruibie / Stinckende andozen: Gallis Marrubin noir, Marrubin puant: Anglis Stynking hozehound.

Calida ac sicca Ballote: ac, vt Paulus Aegineta tradit, acris & absterforia facultatis. Imposita cum sale, canis morsui medetur, ad quem eius vim efficacem esse Dioscorides scribit: folia sub cineribus cocta, condylomata reprimunt: purgant & vlcera fordida, eodem auctore.

De Stachy. CAP. V.

MARRUBIO similis & Stachys est. caules huic à radice exeunt complures, altiores, geniculati, atque e singulis articulis folia bina sibi mutuò opposita, duriuscula, longiora paulò quàm Marrubij, atque vnà cum caulibus candidiora, molliter hirsuta, ac suauiter odorata. flores eodem quo Marrubij caules cingunt modo, sed colore lutei sunt, & verticilli angustiores. radix lignosa perennat.

Germania ac Belgio peregrina hæc Stachys est; in calidis regionibus inuenitur. Nascitur, inquit Dioscorides, in montibus & asperis.

Præter hanc & alia à Fuchsio descripta est. caules huius crassi, quadrangulares, duos tréve pedes subinde longi: folia lata, oblonga, incana, ambitu ferrata, vtraque hirsuta, & multò quàm Marrubij ampliora: flores in verticil-

Stachys Fuchsj.

lis cau-

lis caulem ambientibus purpurei: semen rotundum & nigricans: radix dura, & sublutei coloris.

Istud Germania haud peregrinum est: locis nonnullis asperis ac incultis prouenit.

Aëstiuus mensibus floret; caules sub hiemem intercidunt, sed radix aliquamdiu viuax permanet.

Prior pro legitima Stachy habetur, quæ Græcis similiter *σταχύς*: Officinis, ac passim incognita.

Altera cum nomen nullum habeat, Pseudostachys, ac spuria Stachys venit appellanda; vera siquidem non est: nec Sphacelus (quod plerique suspicati) quoque est, cuius Theophrastus meminit.

Ceterum genuina Stachys acris & amari gustus, tertij est ordinis excalescentium Galeno. foliorum decoctum menstrua pellit potum, & secundas: auctor Dioscorides.

De Melissa, sine Melissophyllo.

CAP. VI.

Melissa.

MELISSA quadrangularibus caulibus, foliis latis, subnigricantibus, rugosis, aliquantulum asperis, Ballotes similitudinem referret, nisi minus hirsuta esset; altior subinde, & suauiter odorata. folia siquidem minus aspera sunt, pauloque longiora, & Citrium malum redolent: coronæ aut verticilli instar, cauliculos quoque circumdant calyces, è quibus flosculi albidi. semen minutum nigricat, radix fibris multis committitur.

In hortis sæpe Melissa colitur. in siluis, ac montibus, vel aliis neglectis sponte nata quandoque occurrit. Et vno quidem loco odoratio; nam plerisque frigidis graueolentior est. Seritur autem vtiliter, vt Plinius libro XXI. cap. XII. circa apum aluearia, quæ hac herba delectantur, & aberrantes ad sua reuocantur, vt Virgilius Georgicon quarto ostendit:

— huc in iussos asperge sapes,
Trita Meliphyllo, & Cerinthe ignobile gramen.

Floret Melissa Iunio, Iulio, ac Augusto: sub hiemem tota marcescit radice restibili, quæ primo Vere noua folia, atque inde cauliculos promit.

Græcis *μελισσόφυλλον*, καὶ *μελιφύλλον*, item *μελίτεια*: Plinio etiam Melittis: Latinis Melissophyllum, Apialtrum & Citrago. Ab apibus autem, quibus hæc grata, nomen ha-

bet, quæ Græcis *μελίτεια* ac *μελίτεια* dicuntur: vnde & Apialtri vox Latinis: Officinæ Melissam appellant.

Plinius inter Melissophyllum & Apialtrum differentiam esse existimauit, cum veluti di-
uerfa Melissophyllum, ac deinde Apialtrum iuxta apum aluearia ferenda esse scribat li-
bro XXI. cap. XII. Quod & manifestius lib. XX. cap. XI. vbi ait, Apialtrum Hyginum quem-
dam Melissophyllum appellare, sed in confessa damnatione esse venenatum in Sardinia.
Sed fefellit Plinium non tam vocis ambiguitas, quam cum altera similitudo. Melissophyl-
lon Apialtrum est. Ranunculi verò species in Sardinia venenata, Apialtellum ab Apu-
leio vocatur, quod ab Apialstro multum differens est. Appellatur autem Melissa ab Italis
Melissa & *Cedronella*: à Germanis *Melissen* traut: à Belgis *Confilie de grein* / *de iisse*: ab His-
panis *Torongil*, *yerua cidreira*: à Gallis *Melisse*: ab Anglis *Wauue*.

Melissophyllum autem facultate quidem excalescit siccaturque, vt Auicenna ait, ordine secundo. Galenus ait, Marrubio simile esse facultate, sed ab eo plurimum vinci. Recen-

tior aetas vnà cum Arabibus ac Mauritanis Medicis, singulariter cordi prodesse, & eius affectibus auxiliari affirmat.

Auicenna siquidem, libro De viribus cordis inscripto, Melissam cor ait exhilarare, vitalesque spiritus roborare. Serapio præter hæc & humenti frigidoque ventriculo prodesse, concoctionem promouere, cerebrique obstructions aperire, anxietudinesque animi & sollicitudines fugare.

Dioscorides Melissophylli folia cum vino pota aut apposita prodesse refert contra ictus phalangiorum, scorpionum, & aduersus canis morsum: item ad ciendos menses muliebres in defensionibus conuenire: dentes dolentes decocto vtiliter collui, atque hoc ipsum dysentericis infundi: aduersus vero fungorum strangulationes folia addito nitro in potu auxiliari: orthopnoicis verò in delinctu: apposita hæc eadem cum sale strumas discutere, vlcera purgare, articulariosque dolores sedare.

De Moluccis, siue peregrinis Melissophyllis.

CAP. VII.

Molucca læuis.

Molucca spinosa.

- M**OLVCCÆ duæ sunt, Læuis vna, Spinosa altera.
1. Læuis Molucca caules facit complures cubitales, circa quos folia multa, ambitu profundis incisuris crenata, Melissophylli familia: supra quæ flores orbiculatum ex amplis, & latè patentibus, veluti acetabulis, exeunt, colore candidulo, Lamij floribus similes, attamen paulò minores.
 2. Spinosa Molucca caules similiter multos & cubitales promit, eosque striatos & quadrangulares: folia vti prioris: flores similes, ex acetabulis quoque, sed angustioribus, oblongioribusque, & eminentes duras, & acriter pungentes spinas ambitu habentibus.
- A Moluccis, Orientis non ita dudum repertis insulis, vtraque nomen habet, in quibus primum repertæ creduntur: Matthiolus (nisi nos pictura fallat) Læuem Moluccam Constantinopolitanum Melissophyllon appellat.
- De facultatibus harum nihil contingit adferre: sunt tamen qui affirmant aduersus venena vtilis.

De

De herba Iudaica.

CAP. VIII.

Herba Iudaica.

Iudaicae herbæ altera species.

IUDAICA appellata herba haud omnino rectè assurgit nec tota decumbit, sed in latus aliquantulum cauliculi eius deflectunt, angulosi, ac geniculati, circa quos inferiore parte folia multa, è singulis articulis bina contra se posita, ambitu (quandoque tamen perquam exiguum) crenata, nonnihil crispa, longiora angustioraque quam Marrubij: superiore vero parte pauciora quidem folia, sed crebriores verticilli, asperi, & aliquantulum pungentes; à quibus flosculi exeunt veluti dilute cærulei, aut rubentes, vel etiam candidi, rarò sublutei: radix fibrosa. Tota è virore inalbicat herba, & suaviter odorata ad Melissæ odorem accedit.

In maritimis Insubriæ, iuxta Apenninos montes: in Narbonensi Gallia: haud procul Danubio in pratis prope Ratisponam; tum & aliis multis locis occurrit. Arida ac sabulosa amare sunt qui tradant: Dioscorides in petrosis provenire refert.

Ab æstatis medio vsque in Autumnum flores facit.

Huic autem non admodum dissimilis & alia quædam est, cuius cauliculi similiter angulosi & articulati, & non rarò ramosi, quandoque verò & absque alis: folia lata, oblonga, acuminata: flosculi è singulis geniculis bina non contra se positi, sed secundum eandem partem prodeuntes, cærulei, Lamij florum forma æmuli, sed minores. Iudaicam hæc odore satis refert, & frequenter è virore candicat; rubent tamen quandoque cauliculi; & auersa parte foliola.

Apud Batauos, tum & alibi iuxta fossas ac riulos nascitur, quæ albidior est: locis paulò aridioribus rubentior.

Iunio ac Iulio floret.

Recentior ætas priorem herbam appellat Iudaicam, & Tetrahil, aut Tetrahit voce Gallica: Germanis Gledtraut: Belgis Gledtraut. Sunt in hac opinione complures docti, quòd Dioscoridis sit Sideritis prima, quæ Heraclæa, id est, Herculana cognominatur, cum cuius descriptione satis respondet: folia siquidem ei longiora sunt quam Marrubio, ad vnius generis Quercus accedere non minùs, quam Chamædryos repentis possunt: Asperitate vero, tum & oblongiore forma Saluæ similia, præsertim ambitu minùs serrata.

Descri-

Sideritis
prima.

Describitur autem Sideritis ex tribus prima à Dioscoride his verbis : Σιδηριτις, οἱ δὲ ἠερ-
κλειαν, πρῶτα βεσι φύλλα ἔχουσα ὁμοία περασίω, ὀπμυκίστερα δὲ πρὸς τὰ πᾶ ἐλελισφάνη ἢ δρυός. μικρῶ-
τερα μύροι, καὶ τετραγῶνα. καυλὸς δὲ ἀνίστα τετραγώνου, ἀπὶ ὑμμάει, ἢ καὶ μείζονα, &c. Sideritis, ali-
qui Heracleam vocant, folia habet Marrubio similia, longiora tamen, ad Saluix aut Quer-
cus accedentia, minora tamen & aspera. caules profert quadrangulares, dodrantem altos
ac maiores, gustu non iniucundo, cum quadam adstrictione; in quibus per interualla ver-
ticilli orbiculares, veluti Marrubij; & in his semen nigrum.

Alteram Iudaicæ herbæ ac Sideritidis primæ speciem quoque esse, odor similis ostendit,
non repugnantē cauliculorum foliorumque figura. Inter Lyfimachia (quod nonnullis vi-
sum, qui Lyfimachiam galericulatam hanc dixerunt) referri commode non potest. Nulli
enim Lyimachio similis est, & ne spurio quidem alicui, multò minus legitimo.

Appellatur autem Sideritis, quasi Ferraria, à ferro quod Græcis σιδηρες; quia glutinandis
recentibus ferro factis vulneribus conducit.

Ceterum herba Iudaica valenter resiccantem facultatem, ac nonnihil cum extersione
adstringentem obtinet: ad cruenta & recentia ferro facta vulnera efficacissima est. Intesti-
norum ramices hac etiam citò posse curari feruntur. fluorem album mulierum reprimit.
Nec dissimilia his Diosc. & Plinius de Sideritide hac prodidere: Apposita, inquit ille, folia,
vulnera absque inflammationis periculo iungunt. Plinius, Sideritis, ait, tantam vim habet,
vt quamuis recenti gladiatoris vulnere illigata, sanguinem claudat.

De Cardiacæ. CAP. IX.

Cardiacæ.

CARDIACA quadrangulares promit caules,
crassos, duos, tresve pedes altos, ob-
scure ac ex nigro rubetes: folia nigricantia vel-
uti Vrticæ, maiora latioraq; multò quàm Mar-
rubij, laciniola, ac profundis incisuris dissecta.
calyces duri ac pungentes orbiculatim caules
amplectuntur, à quibus flores exeunt ex albido
purpurei, veluti Lamij, sed minores. semen par-
uum ac nigricans. plurimæ pro radicibus fibræ
ab vno veluti capite descendunt. Tota herba
gravi fatis odore prædita, gustu amaricat.

Ruderibus, lapidosis, ac aliis incultis & aspe-
ris gaudet: iuxta sepes & veteres muros subin-
de inuenitur. In hortis nimis facile coalescit.

A Iunio in multum vsque Autumnum vi-
get, floret, ac semen perficit. caules hieme in-
tercidunt. radix viuax est.

Nostri ætas Cardiacam nominat: Germani
Hertzgespür / Hertzgespan: Belgæ Hertege-span:
Galli Agripaulme: Angli Motherwort: Bohemi
Erdecnyst. Sunt qui Melissæ speciem faciant.
Videtur verò & ad Sideritidem Herculanam
referri posse. Folia siquidem eius maiora quàm
Marrubij, & ad eius Quercus accedunt, cuius
folia lacinioliora, quam multarum aliarum
sunt; sed cum Saluix foliis nihil obtinent simi-
litudinis: habet verò & orbiculatas vertebrae,
semenque nigrum. Non rarò ad veterum de-
scriptiones plures accedunt.

Ceterum Cardiacæ calida ac sicca ordine secundo est, cum expurgandi, adstringendi quo-
que facultatem habet. Ad cordis affectus à nonnullis commendatur; & tantum valere
existimatur, vt ab effectu nomen inuenisse putetur. Fertur & conuulsis ac quoque resolutis
mederi: obstructions viscerum aperire: ventris tineas ac lumbricos interimere: & pulue-
rem herbæ cum vino exhibitum non modò vrinam aut menses euocare, sed & difficulter
parientibus prodesse.

Ad cruenta eadem quoque laudatur. Medetur & quibusdam boum morbis: à nonnullis
rusticis ea de causa subinde expetitur.

De

Mentha prima.

Mentha altera.

Mentha tertia.

Mentha quarta.

COMPLV.

Menthastrum.

COMPLURES Menthae passim obuia; quarum pleraque sunt Hortenses; aliae pro Siluestribus habentur.

Prior inter hortenses Mentha cauliculos edit quadrangulares, obscure rubentes, aliquantum pilosos, quos conuestiunt folia rotunda, margine serrata, saturato colore virentia. Flocculi rubentes orbiculatim circum cauliculos nascuntur veluti Pulegio. radix oblique in terra serpit fibris haud destituta, subinde novos hinc inde turiones promens. Tota herba suaviter odorata est, & magis procumbit quam assurgat.

Alter nonnihil hirsutis cauliculis subrotundis, & nigricantibus foliis, radicibus proserpentibus, tum & odore priorem refert: at flores haudquaquam caulem circumdant, sed in fastigiis ramulorum eminent, in exiguas veluti spicas, aut citius paniculas digesti.

Tertiae folia oblonga ad Salicis formam accedunt, sed candidiora, molliora, ac hirsutiora: flores in fastigiis cauliculorum & in spicas digesti, sicuti Secundae. serpit & huius radix, haud aliter quam Primae, cui similis.

Quarta longifolia quoque est, cauliculis, foliis, minoribus tamen, radicibusque Tertiae similis, sed flores huius non in ramulorum fastigiis, sed per orbiculos instar primae cauliculos ambiunt, qui diluto colore purpurascunt.

Ex siluestribus Menthis vna, quae Menthastrum etiam appellatur, longis, quadrangularibus,

pilosis, ac incanis caulibus luxuriat; folia huius candida, densaque lanugine vtrimque pubescunt. in ramulorum summo florum eminent paniculae. radix longa, late in omnem partem serpit, stirpem facile multiplicans.

Huius vero & species quaedam reperitur non modo foliis, sed & reliquis partibus minor, cuius folia subinde partim virent, partim niuis fere in modum albicant.

Seruntur Menthae, & praesertim Prima a plerisque in hortis: reperiuntur tamen nonnullae harum in siluis, & alibi locis humentibus, prope aquas decurrentes, vel etiam stagnantes.

Florent ac vigent Menthae aestate, hieme solae radices restant: semel factae diutine durant, ac pertinaciter haerent.

Mentha a Graecis ἡδύσμος appellatur, & μινθῆ: Nomen suauitas odoris (inquit Plinius lib. XIX. cap. VII. I.) apud Graecos mutauit, cum alioqui Mintha vocaretur; vnde veteres nostri nomen declinauerunt: ἡδύς siquidem, suavis; & ὄσμος, odor. Officinae, Itali ac Galli Latinam Menthae appellationem retinent: Hispanis *Yerua buena*, & *Ortelana*: Germanis *Müntz*; Belgis *Munte*: Anglis *Mpnte*: Bohemis *Mata*.

1. Prima a Germanis *Diement* vocatur: a Belgis *Buyni heplighe*; Latine qui interpretari voluerit, dixerit *Sacram nigricantem*.

2. Alteram Germani *Kraus diement* / *Krause müntz*; & *Krauser balsam*, id est, *Mentham cruciatam*: Galli *Beaume cressu* appellant: Bohemi *Balsam*.

3. Tertia a nonnullis *Mentha Sarracenicā*, *Mentha Romana*, *Salvia Romana*, aut herba *Sanctae Mariae* dicitur: Germanis *Balsam Müntz* / *Unser Frauen müntz* / *Spitzige müntz* / *Spitziger balsam*, *Angustifolia* cognominari potest.

4. Quartam Germani *Hertzkrant*, quasi *Cardiacam* aut *Cardiacam Mentham* appellant.

5. Quinta a Dioscoride ἡδύσμος ἀγροῦ, id est *Mentha siluestris*: Latine *Menthastrum*, Plinio auctore, appellatur: Officinae *Albam Mentham* vocitant: Apud Germanos *Wilde Müntz*; Italis *Mētha saluatica*: Hispanis *Mētastro*: Anglis *Worse mpnte*: Bohemis *Plana Mata*.

Mentha autem ex tertio ordine est excalfacientium ac resciccantium. Habet, inquit Galenus, aliquid, amari atque acerbi, & infirmior est quam *Calamintha*. Menthae odor, Plinius ait, mentem excitat, & sapor auiditatem in cibis.

Vtilis autem in primis ventriculo Mentha est; singultus, vomitiones, choleras cum acidi mali

mali punici succo fistit; reprimat & sanguinis reiectiones, ex oxycrato, ut Galenus, data: Plinius verò, in forbitione. Purgationes feminarum inhibet, & aduersus album fluorem earumdem vtilissima, quæ scilicet primo loco descripta est; compertum enim est multis huiuscemodi fluorem huius vnus Menthæ frequenti vsu suppressum. Eadem fronti aut temporibus, ut Plinius, admota, capitis mulcet dolores. Epiphoris imponitur, & omnibus capitis eruptionibus, & sedis vitijs: vlcera in capite infantium mirè sanare fertur: auribus cum mulso instillatur. Sumitur contra scolopendras, scorpiones marinos, & serpentes: cum sale canum moribus applicatur. Lac coire, & in caseum densari (acefcere, addit Plinius) non patitur; quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu bibentes strangulentur. Eadem vi & generationi resistere creditur, cohibendo genituram densari. Resistere conceptioni, mulierum genitali ante congressum admotam, etiam Dioscoridis est.

De Sifymbrio. CAP. XI.

Sifymbrium.

SILVESTRIS Menthæ species Sifymbrium est; primæ inter hortenses Menthas simile apparet: folia eius sunt rotunda, caules angulosi, vtraque obscure rubentia: radices late proserpunt, sed singula maiora: grauius etiam odorata est ipsa herba: flores in summo ramulorum, veluti in capitulum ex parte globosum collecti, purpurascunt.

In humentibus ac riguis, veluti in pratis, secus fossas aquas habentes, ac flumina nascitur.

Cum alijs Menthis floret, ac Vere reuiescit.

Σισύμβριον Græcis dicitur: Latinis Sifymbrium: Germanis Rosmuntz, Wasseruntz: Gallis Menthe sauuaige.

Est verò & aliud Sifymbrium à Theophrasto memoriae proditum, ex coronariorum furculosorum tenuifoliorum numero, cui odor acrior quàm Serylli, quod, nisi cultu retineatur, in Mentham transit. Huiusmodi autem Sifymbrium à Dioscoridis, & nobis descripto Sifymbrio, haud parùm differt: neque enim cultu retineri debet istud, ne in Mentham degeneret; sed cum tota natura siluestre sit, etiam multa cura, ut hortensis fiat Mentha, non datur assequi.

Sifymbrium quoque est, Cardamine cognomento, quod inter palustres & aquatiles Pempt. quarta descriptum.

Ceterum Sifymbrium Menthæ siluestris species, calidum ac siccum facultate est non minus quàm Mentha: odore verò etiam vehementius.

Commendatur ad eadem, ad quæ Mentha, tum & ad apum & ad vesparum ictus. Vtus autem eius in medicina nullus est, non deficiente Mentha, quæ suauior, ac naturæ humanæ gratior apparet.

De Calamintha montana. CAP. XII.

CALAMINTHÆ Dioscoride auctore tres sunt: vna montana, altera Pulegio similis, tertia Menthastro cognata.

Montana humilis est herba, rarò pedis altitudinem excedens, in multas alas diffusa: furculi quadrangulares sunt, & veluti genicula habentes; è quorum singulis bina folia subrotunda, Ocimi ac Melissophylli minora, tenuissima lanugine vnà cum coliculis hirsuta, ac modicè incanescentia, & suauiter odorata: flores summas exornant virgulas nonnihil purpurascens: semen succedit nigricans: radix valdè fibrosa & restibilis.

Montes amat, atque in ipsis vmbrosos & saxosos cliuos: Italiae, Galliae, & Hispaniae compluribus locis, cum & alibi reperitur: transfertur quoque ad hortos, in quibus feliciter adolescit, ac seipsam facillimè serit.

Viget Æstate, ac ferè toto anni tempore: à Iunio in Autumnum flores semenque perficit.

Καλαμίνθη à Græcis dicitur, quasi elegans aut vtilis Mentha. Latini nomen seruant. Apuleius

Apuleius
notatur.

Calamintha montana.

Pulegium siluestre, siue Calamintha altera.

Diacala-
minthes.

leius etiam Métastrum perperam vocat, & nomina singulorum inter se confundit. Montanam Calamintham Officinæ Calamentum, & subinde Calamentum montanum appellant: Galli *Calament*.

Est autem Calamintha hæc in montibus proueniens gustu feruens, & acris, calida, ac tenui essentia, siccaq; ordine quodammodo, vt Galenus ait, tertio. Tenuis humores digerit; crassos verò extenuat, ac incidit: proinde intra corpus assumpta, cum ipsa per se, tum cum melicrato perspicuo excalfacit, sudorem cit, omneq; corpus & digerit & exsiccat: febrium rigores per circuitum repetentes tollit: quod & præstat oleû in quo incocta, toto corpore cû hoc inuncto, adhibita frictione haud segni.

Decoctum eius potum vrinas cit, menses pellit, & cõceptum eiicit; quod & admota potest. Ruptis, cõuulsis, orthopnoæ (Galenus asthmaticis) torminibus, ac cholerae, Dioscoride auctore, auxiliatur.

Ictericis prodest; vtpote iocinoris ac fellis obstructions aperiens & expurgans.

Præsumpta in vino venenis resistit: pota aut imposita demorsis à serpente opitulatur: accensa aut substrata serpentes fugat.

Suggillata tollit, & atris cicatricibus candorem restituit: sed ad talia recentem magis quàm resiccatam (inquit Galenus) adhibere præstat.

Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota enecat: eadem ratione & aurium vermes succus infusus. Plinius succum naribus supinis instillatum sanguinis profluuium sistere ait: & radicem (quæ Dioscoridi inutilis) cum Myrti semine in passo tepido gargarizatam anginis mederi. Ischiadicis imponitur; humorem siquidem ex alto euocat, & articulum totum excalfacit. Paulus Ægineta etiam ad coxarum dolores ab inferioribus iniecti refert: Bonum etiam elephantiorum esitata remedium est, si (quod Diosc. ait) postea serum lactis bibant. Apuleius, Folia, inquit, frequenter commanducata, elephantiacos sanare certum est.

Componitur autem ex hac Antidotus, ab ipsa nomen habens, à Galeno lib. 4. De sanitate tuenda descripta, quæ non modò maximè digerit, sed & virginibus, quibus muliebria non succedunt, vtiliter exhibetur, vacationibus præmissis: temporis siquidem successu citra omnem violentiam aut vllam molestiam menses promouet.

De Pulegio siluestri, siue altera Calamintha.

CAP. XIII.

SILVESTRI Pulegio oblongi, ac sæpenumero cubitales surculosi, angulosi, geniculis distincti, haudquaquam assurgentes, sed plurima parte procumbentes exeunt cauliculi: folia circa hos ad singulos nodulos bina, sibi mutuo opposita, rotundiuscula, maiora, candidioraque quàm Pulegij, ac molli lanugine incanescencia: flores Lamij similes, supra folia, coronæ instar, vti Pulegio, prodeunt, candiduli quidem, sed qui intercurfantibus plurimis notulis purpurei apparent: radix fibrosa est.

Nusquam

Nusquam frequentius quàm in agris, præsertim quando vel demessa seges est, vel cum requiescunt: reperiri tamen & alibi contingit locis apricis, ac Soli expositis, quibus gaudet.

Æstivis mensibus viget ac floret hæc Calaminthæ species; sub Autumnum colligi potest:

Calaminthes speciem esse haud dubium: Dioscorides Pulegium ait silvestre, ac γλήζωνα ἀγρίαν dici: Latinis verò Nepetam: (Officinæ aliam Nepetam appellant) Apuleius cap. 94. Minthen agrian, Italis Nepetá dici tradit: Germanis Wilder Poley: Belgis Wilde munte, wilde paterje: Gallis Poulliot sauvage: Italis Nepotella: Hispanis Neuada: Bohemis Marulka Polny.

Facultate autem & calida quoque, ac sicca, & hæc Calaminthes species est.

Eadem quæ superior præstat. Est tamen hæc minùs potens quàm Montana. Galenus veluti efficaciorē reliquis, Montanam etiam prætulit.

De Cattaria Herba, siue Calaminthe Tertia.

CAP. XIII.

Cattaria Herba.

Cattaria folio longiore.

CATTARIA herba in altum assurgit: caules promit cubito altiōres, angulosos, striatos, ramosos: folia lata, marginibus crenata, Melissophylli æmula, aut Marrubij similia, sed longiora. Flosculi è dilutè luteo inallescunt, partim superiores virgulas ambiunt, partim ipso fastigio in spicam aut paniculam digeruntur: radix multifida confibratur & perennat. Tota herba vnà cum folijs ac furculis mollis, ac incana lanugine pubescit, minùs quàm Menthastrum, odore autem acris & caput feriens: sapor feruidus cum amaritudine nonnulla.

Nascitur circa margines hortorum ac agrorum, secus aggeres, serobes ac vias: humidum ac viginosum solum amat: transfertur ad hortos.

Huius & alia reperitur species folio longiore angustioreque, colore verò minùs albicàte; furculi quoq; huius quadràguli, flores verò copiosiores, ac colore è rubro diluto purpureo ad ceruleum inclinantes, exiguis notulis purpureis respersi, odor huius vehemētior, at sapor acrior.

In Hispanijs hæc reperiri ac spontè nasci fertur.

Virent Cattariæ mox ab ipso Vere: Iulio ac Augusto flores proferunt.

Recentior ætas Herbam appellat Cattariã, & Herbam catti, ex eo quòd feles (cattos nominant) hac vnice delectentur; odoris enim voluptate captæ, huic sæpius sese affricant, ac in ipsa volutantur, iam & magna aviditate ramulos & folia depascuntur: Officinæ Nepetam appellant; sed Nepeta propriè (vt scripsimus) Pulegium est silvestre. Cato in libro De re rustica Felicula herbe meminit; sit ne Cattaria hæc, vel ab ea differens, perquirendum. Germanis hæc Katzenmünz; Belgis Catteruyt; Flandris Nept; Italis Cattaria, siue Herba gatta: Hispanis

Hispanis *Yerna Gatera* : Gallis *Herbe de chat* : Anglis *Cattis mynte* : Bohemis *Kocurniff*.
 Temperamentum hæc calidum quoque ac siccum obtinet, & quæ aliæ Calaminthes eadem potest.

Commendatur ad capitis diuturniores, ventriculi, & vteri dolores, ac morbos ex pituitosis crudisque humoribus, & ex flatibus natos. Ruptis quoque, ex alto delapsis, ac præcipitatis, cæsis succus cum vino aut hydromelite datus subinde confert. Additur & ad balnea, & infusus muliebres, in quibus ad menses euocandos facit, & ad fecunditatem conducit.

De Millefolio, siue Achillea.

C A P. X V.

Millefolium siue Achillea.

Millefolium purpurei floris.

MILLEFOLIO scapi subinde complures supra cubiti altitudinem assurgunt, teretes, Mduriusculi: circa quos folia quidem oblonga, à lateribus variè dissecta, ac veluti è pluribus commissa, quorum singula ad tenuia Coriandri folia accedere posse apparent: eminent in summo umbellæ orbiculatæ, latæ, quarum flosculi candidi aut purpurei: radices fibras demittunt multas: odore herba est non molesto, sed medicato.

Nascitur iuxta aruorum, pratorum ac hortorum margines Achillea, atque non rarò in ipsis agris fecundo ac restibili solo: & frequentius quidem quæ albidus est floris.

Flores ac umbellas profert à Maio in multam Æstatem; semina interea perficiuntur.

A recentioribus Millefolium appellatur. Dioscoridis est ἀχιλλεῖος & ἀχιλλεῖος σιδηρῆς: Latinis Achillea & Achillea Sideritis; quod conferenti hanc cum Dioscoridis descriptione, vel luce clarius est. Inuenit hanc (inquit Plinius lib. 25. c. 5.) Achilles discipulus Chironis, quæ ob id Achilleios vocatur, alij Sideritim, apud nos Millefolium vocant. Sunt tamen & aliæ Sideritides, aliud item Panaces Heracleion, de quibus alibi. Apuleius varias huius appellationes adfert, quarum quædam inter nomenclaturas nothas apud Dioscoridem quoque extant: vt, μιλφόλλιον, (αὐτὸ μιλφόμορφον) χιλίφυλλον, σεσηπωπλή, χευστή: Latinis Militaris, Supercilium Veneris, Acrum (aut Acorum) siluaticum: Gallis *Bellocandium*, *Vigentiana*: hac ætate Germani *Garben* appellat, *Scharffgras* / *Scharffgras* / & *Eausent bladi*: Belge *Seruwe*: Itali *Millefolio*: Hispani *Milhojas* *Yerna*: Galli *Millefeuille*: Angli *Parrotwe* / *Rose bledi*: Bohemi *Nezbijec*.

Achilleia autem, Galeno auctore, facultate Sideritidibus haud est dissimilis, abstergens videlicet, & mediocriter frigida, ceterum adstrictione exuperat. Trita coma cruenta vulnera glutinat, & ab inflammatione tuetur: sanguinem vndequaue profluentem suppressit. Vteri profluvia

Millefolium minus siue Stratiotes Chiliophyllos.

profluua in vellere opposita sistit, tum & infessibus muliebribus addita: aluum fluentem cohibet: & ad dysenterias utilis in potu assumpta.

Commanducata folia, plerique aiunt, & praesertim recentia, dentium dolores mulcere.

De Millefolio minore, siue Stratiote Chiliophyllo. CAP. XVI.

MINUS Millefolium exigua stirps est, vix dodrantem alta, cuius scapos conuestiunt oblonga quidem, sed exigua foliola, à lateribus tenuissimè dissecta instar pennarum ex alis paruarum auicularum: umbellæ in fastigijs rotundæ flosculos colore (vt quidem apud Belgas videre contigit) luteos proferunt: tenues fibrae radices sunt.

Rarius huiusmodi Millefolium reperitur: gignitur autem pingui ac leto solo, & subinde in pratis.

Augulto mense flores eius praecipue concipiuntur.

Stratioten esse Millefolium, qui Graece στρατιώτης χιλιόφυλλος, ipsa apud Dioscoridem descriptio satis ostendit, quæ sic habet: Στρατιώτης ὁ χιλιόφυλλος, ἔστι θάμνισκος μικρὸς, ἀπιθαμῆσι καὶ μείζων ἔχων τὰ φύλλα ὁμοία νεοττοῦ πτεροῦ. ἴσσι δὲ αἱ ἐκφύσεις τῶν φύλλων σφόδρα βραχύται, ἐχισμῆσαι, ἔοικε δὲ μάλιστὰ τὰ φύλλα τῆ βραχυτέτη, καὶ τῆ τραχυτέτη κυμίνῳ ἀγρίῳ, καὶ ἐπὶ βραχυτέτα. Ἐτὸ σκιαδίον δὲ πυκνότερον τούτου καὶ ἀδρότερον ἔχει καὶ ἐπὶ ἀκροῦ καρφία μικρά, ἐφ' ὧν τὰ σκιαδία ἐστὶν ἀνήθου τρόπων. ἀνθή μικρά, λευκά. Hoc est, Stratiotes millefolium, fruticulus est exiguus, palmum altus vel maior: folia habet similia pullorum plumis, sunt etenim exortu parua admodum & dissecta, breuitate & asperitate Cumini siluestris valde similia; nisi breuiora essent. Umbella huius densior est & plenior: gerit etenim in fastigio exiguos furculos, in quibus umbellæ veluti Anethi, flores parui & albi. Respondet & altitudo stirpis; conuenit foliorum forma. In floris colore ambiguitas quædam occurrit, quem Diosc. album describit: ἀνθή, αἷα, μικρά, λευκά, vt vulgaria habent exemplaria. Andreas autem Lacuna ex veteri codice addit, ὠχρὰ, id est, lutei coloris. Recentior ætas Millefolium minus, ac Millefolium luteum appellat: Officinis ac vulgo incognitum.

Est verò & alius Stratiotes, cognomento ποτάμιος, de quo inter aquatiles stirpes Pemptade quarta.

Facultate autem Stratiotes Millefolius praeter mediocrem frigiditatem, non nihil quoque adstrictionis habet.

Ad omnia sanguinis profluvia sistenda valde utilis est; & ad recentia veteraque vlcera solidanda: vulnera quoque glutinat. Sunt verò & qui ad fistulas, ait Galenus, vtantur.

De Oxyride. CAP. XVII. Kochia scoparia

PROCERA & multum ac valde ramosa herba Oxyris est: altitudo eius bicubitalis, vel altior: color dilute virescens; scapi siue potius virgæ tenues sunt & rotundæ: foliola oblonga,

angusta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim secus folia haerent, herbacei coloris:

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

inde

Oxyris.

angusta, tenuia veluti Lini: flores exigui, racematim secus folia haerent, herbacei coloris:

inde tenui lanugine conditum semen, paruum, ac nigricans: fibrosa radix.

Plerisq; Græciæ locis spontè gignitur: apud Italos, tum & alibi in hortis ac viridarijs feritur. Æstate viret ac viget, sub Autumnum semen maturatur.

Apud Italos *Belvedere*: in Græcia modò *ἀνέρις* dicitur, voce corrupta, teste Anguillara: olim *ὄσυρις*: Latinis quoque Osyris. *Κορημαῖα*, id est, scopæ ex hac olim fieri solitæ, & nunc plerisque locis fiunt. Osyridi autem, Galenus inquit, amara inest qualitas, & obstructions expediens facultas; quare & in iocinore consistentes obstructions adimit. Decoctum eius epotum arquatos adiuuare Dioscorides scribit.

De Parietaria. CAP. XVIII.

Parietaria.

FERTICOSA ac cubitalis herba Parietaria est: cauliculi eius teretes, leuiter è vitore rubent: folia Mercurialis, aut potius Ocymi maiora, acuminata, hirsuta: flosculi minutissimi: semen in capitulis lappaceis cauliculos ambiens asperum, prætereuntium vestitui adhærescit: radix subrubens fibris nonnullis capillatur.

Nascitur iuxta muros, parietes, sepes, in rudibus, ac subinde in vinetis, ac in ipsis muris.

Maior mense exit: Iulio ac Augusto semen profert: radix hieme sola restat.

Parietaria, aut corrupta voce Paritaria vulgò appellatur, quòd in parietinis exeat, atq; eadem ex causa Muralis à nonnullis: Muralium verò Plinio ac Celso dicitur: Græcis est *ἐλξίνη*, *περδίκιον*: est verò & alia Helxine cognomento Cissampelos. Perdicij nomen à perdicibus accepit, qui hac subinde vescuntur. Dioscorides, Plinius, & Apuleius *παρθένιον* quoque appellant; differens tamen ab alijs, de quibus lib. 2. huius Pemptadis. Repertur verò & Vrceolaris, Vrceolaria, ac Vitraria dicta, quòd detergendis vrceolis vitreis polleat: extant verò & eius alia nomina, cum apud Dioscoridem, ac Plinium, tum apud Apuleium, vt, *σδηρίτις* *ἠερκλεία*. i. herculana, *ὕγιον ἀγρία*, *κλιβάδιον*, *πολυώνυμος*, *ἐλεΐτις* aut Alitis, *ἀμαλξίνη*, *δύση*, *ἀμοργίνη*, *σουκόλαρος*, *ψυχουακος*, *μελάμπηλος*, *κίτταμπηλος*, *ἀνατεταμένον*: Germanis *Eag vnd nacht* / *Sant Peters kraut* / *Maurkraut*: Belgis

Parietarie / *Glascrupt*: Gallis *Parietaire*: Hispanis *Terna del muro*: Italis *Parietaria*: Anglis *Pellitory of the wal*.

Ceterum vis, vt Gal. ait, Parietariæ inest abstergendi, & leuiter constringendi cum humiditate subfrigida. Dioscorides impositam sanare ait erysipelata, condylomata, adusta, incipientia phygethla, omnes inflammationes ac œdemata: Succum verò ipsius cum cerussa permixtum erysipelatis & herpetibus vtiliter illini: cum cerato verò Cyprino aut hirci seuo podagris. Idem affirmat Plinius lib. 22. cap. 17. Imponitur, ait, podagris cum caprino seuo ceraque Cypria; vbi pro cera Cypria, reponendum cerato Cyprino.

Locus Plinij restitu-
tus.

Addit Dioscorides diuturnas tusses huius succo adiuuari; contra inflammatas tonsillas gargarizari, & illitum quoque prodesse: aurium item dolores cum rosaceo infusum lenire.

Recentiores trium vnciarum pondere succum epotum remorantem vrinam citò prouocare aiunt: herbæ folia instar cataplasmatum cum oleo ex amygdalis dulcibus permixta, pubi & dolentibus locis imposita, calculosis & vrinæ difficultate laborantibus præidio sunt. Sunt qui folia cum vino, & quidem Cretico permisceant; sed cum oleo amygd. dul. citius dolores sedant. Eadem nonnihil contusa & confricata recenti vulnere imposita, & sanguinem supprimunt, & vulnus ipsum glutinant, si triduo non permutata finantur.

De Pastoria bursa. CAP. XIX.

PASTORIÆ bursæ folia initio exeunt oblonga, marginibus profundius incisa, Erucae similia, humi sparsa: ab his coliculi tenues subinde plures asturgunt in alas quandoque diuisi,

Pastoria bursa.

Pastoria bursa minor.

ditiis; folijs similibus sed minoribus adnatis, circa quorum fastigia ordine digesti exigui flosculi candidi; post hos siliquæ parvæ, planæ, angulosæ, iuxta pediculum contractiores, burfæ cuiusdam exiguæ speciem referentes; in quibus semina: radix oblonga, candida, non caret fibris.

Secus vias, locis desertis, & incultis, ac in rudibus ut plurimum spontè provenit: & quandoque maior: subinde verò minor & omnino exigua.

Floret, viget, ac semen perficit tota ætate.

Vulgò Pastoria bursa, vel Pera pastoris: Germanis *Seckel* vel *Feschelkraut*: Belgis *Worfe* liens crapt: Gallis *Bourse de pasteur*, ou *berger*.

Refrigerans autem temperamento ac reficcans est, & facultate valdè adstrictoria.

Sanguinem vndequaque ruentem supprimit, siue succo aut decocto eius potò, siue in caplasmate, balneo, aut alio quocumque modo adhibita. Medetur & dysenterix in enemate. Cruenta vulnera ad sanitatem perducit: incipientibus inflammationibus, ac omnibus quæ reprimi ac refrigerari desiderant, vtiliter adhibetur.

De Perfoliata. CAP. XX.

CAVLICVLVS Perfoliatæ gracilis, teres, & glaber, pede altior, in ramulos distribuitur: quos folia sic ambiunt, ut medios amplectantur ac circumdent, lata, lævia, glabra, venosa, dilutè virentia: umbellæ in fastigijs, è quibus vnà cum foliolis exiguis, flosculi tenues, sublutei; succedente semine subnigricante, maiore quàm Pulegij: radix vnica, candida, paucis fibris capillata.

Nonnullis locis in aruis, inter segetes spontè exit; nascitur & in pratis ac iuxta agrorum margines in Italia, Germania & Bohemia non infrequens, alibi in hortis seritur.

Iulio & Augusto præcipuè floret: stirps est annua, quæ semine perfecto intercidit.

Perfoliatam aut Perfoliatum ex eo recentiores appellant, quòd coliculi per ipsa transeant folia, ipsaque penetrent: Germanis *Durchwachs* & *Durchwurtz*: *Deurwas* Belgis: Gallis *Perfoliate*: Anglis *Thorow ware*.

Ad hanc veluti congenerem à nonnullis referri contingit, quæ Vaccaria dicitur: assurgit *Vaccaria*, hæc supra dodrantem teretibus, geniculatis, glabris ac rotundis virgulis, in alas diuisis; è quorum articulis bina folia oblonga, lævia, acuminata, sibi opposita, basi ita coniuncta, ut vnita appareant:

Perfoliata.

Vaccaria.

appareant : eminent in singulis virgulis capitula membranis contacta, haud dissimilia Lychnidis siluestris, sed minora ; in quibus semen perficitur nigrum, ferè vti Melanthij, flosculo antecedente tenui ac rubente : radix in fibras aliquot diuisa. Tota herba adeò dilute viret, vt subalbida videatur.

Et hæc plerisque locis in aruis reperitur, præsertim læto ac restibili solo.

A Solstitio æstiuo in Autumnum vsque flores, ac interea semen perficit.

Vaccariam appellant: Perfoliatam rubram nominare Gesnerus maluit: Tamec nemum Valerius Cordus. Hallucinantur qui Glastum siue Isatidem esse, aut eius aliquam speciem iudicant, ad tincturam siquidem inutilis, multo minus caruleo inficit, quod Isatis præstat.

Sed ad Perfoliatam redeundum: Modicè calida, paulò verò ampliùs sicca hæc est; vt pote nonnihil amaricans & adstringens. Inter eas numeratur, quibus solidandi & ferruminandi vis est. Datur decoctum aut herbæ puluis ruptis, & ex alto delapsis: ad ramices intestinorum, præsertim puerorum commendatur; horum etiam prominentem umbilicum, recens cum farina & vino tusa, ac cataplasmatibus modo imposita, reprimat. Strumas etiam hoc modo adhibita resoluit.

De Pimpinella sanguisorba. CAP. XXI.

DIFFERT non parùm hæc ab ea Pimpinella, quæ & Saxifraga, de qua inter umbelliferas: sunt autem huius duo genera; vna Minor, vt plurimum hortensis; altera Maior, tota natura siluestris.

1. Folia Hortensi oblonga, ex pluribus ad vnum pediculum congesta, quorum singularia subrotunda, ambitu crenata, nonnihil hirsuta: inter hæc caulis non omnino foliorum viduus, aliquantulum striatus; in cuius fastigijs capitula rotunda, quæ exiguos flosculos purpureos, deinde angulosa proferunt semina simul confarcta: radix subest longa. Odore hæc Pimpinella Peponem aut Cucumerem aliquo refert modo.
2. Siluestris omnibus partibus maior, folia ampliora maioraque quàm superioris: caulis longior, subinde bicubitalis; capitula maiora, obscure purpurea: semen quoque angulosum, & maius: radix longior. Hæc autem Pimpinella odoris gratia destituitur.
1. Exit prior Pimpinella quibusdam locis asperis, petrosis & montosis, veluti plerisque Bohemiarum

Pimpinella sanguisorba.

Pimpinella siluestris sanguisorba maior.

Bohemiae, Germaniae ac Belgij locis: in hortis quoque frequens feritur.

Siluestris prata ac palustria magis amat; & non modò in Belgio, sed & in Germania, Bohemia, Pannonia vtraque, & in alijs locis frequens. 2.

Pimpinellam hanc recentiores appellant, & ad differentiam alterius Sanguisorbam cognominant; quamuis & seorsim Sanguisorba & Sanguinaria nuncupata reperitur. Gesnerus Peponellam dici maluit, à Peponum, quem refert, vt diximus, odore: alij Pampinulam, aut Bipennulam, plerique Solbaltrellam nominant: Germani Kolblestraut / Herr Gotts bårtlin / Müttfraut / Wegettraut: Belgis Pimpinelle: Gallis Sanguisorbe: Anglis Burnet.

Cum altera Sideritide Dioscoridis conuenit: folium (& praesertim minoris) quod scripsimus ex multis ambitu serratis conflatum, simile est Trichomanis, quod ex Filicum est genere, & *ἰσίδριον* quoque appellatur: semen angulosum rotundius est & durius quam Betæ: respondent & reliqua, ac simul facultates, vt ex ipsa Sideritidis alterius descriptione satis manifestum. Ait etenim Diosc. hanc habere ramulos bicubitales, tenues; folia Filicis vtrisque per margines diuisa; in summo virgularum tenues & longas apophyses, in quorum fastigijs globosa capitula, in his semen veluti Betæ, sed rotundius ac durus.

Potest verò & eadem hæc esse, quæ à Plinio lib. xxiiii. cap. xvii. Siffitieteris in Perside nominari traditur, quoniam hilarentur eâ. Eandem & Protomediam appellat, ac Casignetem, tum & Dionysionymphadem, quoniam vino mirè conuenit; cui quoque hæc Pimpinella, vt dicemus, suauem gratiam confert: nec repugnat quod de Sideritidibus alio loco Plinius. Non rarò siquidem euenit, vt de eadem stirpe sub differentibus nominibus diuersis locis agatur; quod tunc citius accidit, quando ipsis Scriptoribus stirpes non satis notæ sunt: veluti Sideritidem Plinio non satis cognitam fuisse, vel ex eo apparet, quòd non nisi aliorum de hac sententias adferat.

Ceterùm Sanguisorba Pimpinella, aut Peponella, præter eximiam rescicandi ac adstringendi facultatem, refrigerat quoq; mediocriter: habet verò & Minor superficietenus quamdam leuiter odoratam & temperatam qualitatem, quam in vinum iniecta deponit: hæc nec aridæ herbæ adest, nec succo aut decocto communicatur.

Ad vulnera autem Sanguisorbæ vis singularis est (quod & de Sideritide altera Diosc.) & à quam-

Sideritis altera.

Siffitieteris

De eadem stirpe sub differentibus nominibus, separatis locis subinde agitur.

quamplurimis laudata: sanguinem supprimit (Sanguisorbæ inde nomen accepit) æquè intrò ac foris adhibita.

Datur autem vel succus, vel decoctum, vel ipsius herbæ foliorum aridorum puluis; forinfecus contusa imponitur, vel alijs externis remedijs admiscetur. Ventris fluores, etiam dysenterias sistit: ad muliebria profluvia plurimùm quoque efficax.

Editur non insuauiter in acetarijs minor, in quibus ad hilaritatem facere creditur, veluti & in vinum coniecta, cui gratiam quamdam inter bibendum conciliat.

De Phalangio. CAP. XXII.

Phalangium ramosum.

Phalangium non ramosum.

1. **P**HALANGII graminis instar angusta exeunt folia, è medio horum teres assurgit scapulus, in ramulos distributus: flores in quibus candidi sex foliorum, staminibus aliquot concoloribus medijs: capitula succedunt rotunda, Ochris minora, Lini valuulis similia, per maturitatem in tres partes hæc dehiscunt: semen verò in his nigrum, veluti Melanthij, non perinde tamen angulosum: radices tenues & oblongæ non destituuntur tenuibus fibris.

2. Altera huius species superiori folijs, floribus, semine & radicibus similis, sed cauliculis eius in ramulos nullos distributus, flores ordine digestos profert; Antherici ferè modo, quem fatis refert.

3. Inter Phalangij species à nonnullis quoque refertur Asphodelus minor, quem inter Asphodelos retinere maluimus, quàm Phalangijs annumerare.

In collibus nonnullis accliuibus apud Gallos & alibi Phalangium gignitur, haud procul à fluminibus, ac ripis aquarum decurrentium.

Iulio ac subinde Iunio vigent flores; Augusto semina perficiuntur.

Φαλάγγιον Græcis, Latinis Phalangium; à nonnullis Phalangites ab effectu: appellatione verò haud propria Leucacantha; nam ex Acanthôn, siue spinarum genere haberi non potest: Italis dicitur *Phalangio*.

Est autem Phalangium, Galeno teste, tenuium partium, & desiccantis facultatis: huius folia, semen, ac florem cum vino epota auxilio esse contra Scorpionum & Phalangiorum ictus: & tormina patientibus succurrere Dios. tradit.

De Plan-

De Plantagine. CAP. XXIII.

Plantago maior.

Plantaginis maioris spica multiplex.

Plantago minor.

Plantago media.

PLAN-

Plantago angustifolia.

PLANTAGINIS genera Dioscoridi duo; Maior, ac Minor: posterior ætas Mediam obseruauit. Angustifolia deinde est & quædam: nec à Plantaginis generibus aliena est herba, Stella dicta. Omnes hæ radicibus foliatæ. Quæ autem in riuulis & scrobibus aquas habentibus nascitur, Plantaginis aquaticæ nomine, inter sui generis alias aquatiles venit requirenda.

Maiori Plantagini ampla, lata, læuiaque sunt folia, Betaceis ferè similia, sed tamen minora, neruis distincta, ac quidem septem: inter folia assurgunt coliculi pedem alti, rotundi, lenti, nec frangi faciles, subinde non nihil rubentes, qui à medio ad fastigium vsque densis minimis herbaceis flosculis spicato ordine, ac deinde exiguis conuestiuntur loculis; in quibus semina parua, colore sordentia: radix breuis, subinde digitalis crassitudinis, vel tenuior, candida, multis tenuibus fibris capillatur.

Huius species quædam spicas profert, ex multis ac ferè innumeris alijs paruis multiplices.

Item & alia, cuius breues spicæ multis aded folijs cõuestiuntur, vt herbaceum florem, multiplicis rosæ instar, densitate frequentiaq; foliorum referant.

Minoris Plantaginis angusta sunt folia, digitum aut sesquidigitum lata, paucioribus neruis lirata, nonnihil pilosa; pediculi tenues, angulosi; spicæ breuioræ, molles: candidi ac lanuginosi flores: radix albicat nõ absq; frequentibus tenuissimis fibris.

Media Latifolia quoq; est, sed tamè quàm Maioris

3. minora huius sunt folia, latiora verò, sed nõ rarò breuiora quàm Minoris, subinde quoq; albida & molliter hirsuta: coliculi verò floresq; spicati, molles ac candidi: radices similiter fibrosæ.

4. Angustifolia Plantago folijs est & oblongis & angustis, crassis interim: pediculi verò vnà cum suis spicis ac loculis, Maioris Plátaginis spicas emulatur: radix mediocriter crassa & lóga.

Passim obuia Maior ac Minor Plantago: Media in Germania abundè frequens: Angustifolia reperta in maritimis, ac iuxta fluuiorum ripas, quas quandoque falsa ac maris alluit vnda; quæ multiplici aut foliosa spica Plantagines raræ sunt.

Æstatis tempore omnes conspicuæ, atque vnà cum spicis reperiuntur; hieme solæ restant radices, haud facillè pereuntes.

Plantago Græcis Ἀρνόγλωσσοσ, id est, agni lingua: item & ἀρειος, ἀεθάτιος, πολύνδυος, & ἐπλάπυδος, hoc est, septineruia nominatur: Officinæ Latinum seruant nomen: Italis *Piantagine*, *Plantagine*: Hispanis *Lhantem*, *Tamehagem*: Germanis *Wegrich* / *Schaffzunge*: Belgis *Wegrybe* / *Wegheblatt*: Gallis *Plantain*: Anglis *plantayne*: Bohemis *Gitrocel*.

1. Neq; aliæ Maioris Plátaginis extat appellationes, nisi quòd quandoq; Rubra cognominetur.

2. Minor Plantago πντάνδυος, siue Quinque-neruia, & Lanceola, siue Lanceolata: Germanis *Spritziger Wegrich*: Gallis *Lanceole*: Belgis *Monts ribbe* / id est, costa canina: Anglis *ribbe worte* appellatur.

3. Media Plantaginis species Mediæ nomen habet.

4. Angustifolia Plantago & suum retinet: nec videtur hæc dissimilis Serpentinis, de quibus inferius.

Plantago autè, vt Gal. ait, miste est téperature; habet enim quoddá aqueum frigidú, & austerú etiam quoddá, terreum ficcú ac frigidú: itaq; refrigerat simul ac desiccatur secúdo excessu.

Ad vlcera rebellia omnia, ad fluxiones ac putredines conuenit, & ad dysenterias: sanguinis profluuia sistit: sinus glutinat, & alia vlcera, recentia simul ac vetera. In summa siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatem quæ non obtupefaciat.

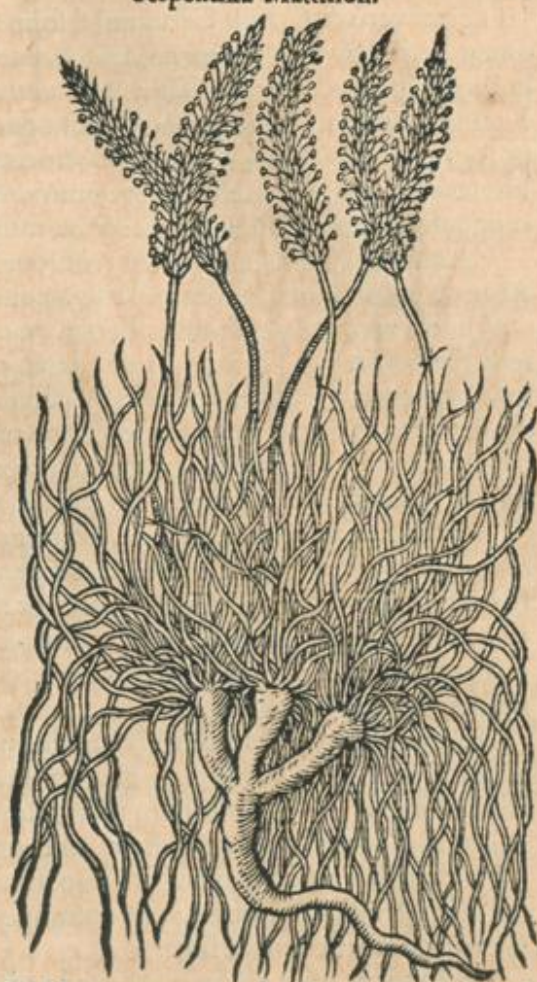
Semè & radix similis sunt facultatis, nisi quòd ficcioris & minus frigidæ. Semè verò etiam & subtilium est partium: radices autem crassiorum. Ipsa autem herbæ folia exsiccata tenuioris & minus frigidæ sunt facultatis. Ad dentium dolores radices manducantur: ad locinoris & renum dolores etiam adhibetur, tum & folia: sed multò magis semè, auctore Galeno.

Præstat inter Plantagines Maior, facultate ac viribus ceteris potentior.

De her-

Coronopus ex Cod. Czf.

AD Plantagines accedit Herba Stella appellata: folia huius oblonga, angusta, adnatis vtriusque appendicibus ramosa, instar ceruini cornu, exiguis pilis tenuissimis asperiuscula; quæ radiantis stellæ in modum orbiculatim strata humi decumbunt: exit inter hæc coliculus à medio fastigium vsque flosculis, deinde seminibus grauidus, instar spicæ maioris Plantaginis, quam proximè, tametsi minor ac breuior, refert: radix oblonga, tenuis, albida.

Nascitur locis incultis, aridis, arenosis, secus vias: in Italia, Germania vtraque, Gallia, tum & alibi frequens reperitur. Seritur quandoque in hortis, vbi ampliter luxuriat.

Spicæ eius eodem, quo Plantaginis, tempore conspicuæ.

Matthiolus aliam huius refert speciem, dilutis, extenuatis, angustissimisque folijs, humi quoque procumbentibus, sapore adstringente: spica Plantaginis ac Stellæ herbæ: radice tenui, oblonga, lignosaque.

Hanc in collibus & sabulosis ait nasci locis, & quidem in agro Goritensi, haud procul à Sotitij fluminis ripis. Lobelius & quamdã minimam adiungit præcedenti similem, sed coliculis adeò breuibus, vt sesquiunciam non superent: quam ait in altis montium iugis in Narbonensi Gallia à se obseruatam.

Priorem Herbam Stellam non pauci nominant: r.

K

nant:

nant : sunt & qui Stellariam nuncupent; Stellaria tamen & Alchymilla à recentioribus dicitur: est & Aster Atticus Stellaria.

Dicitur verò & Cornu Cerui, quòd folijs ramosis ipsius cornu ceruini præ se ferat similitudinem : à Belgis vulgò Hertshoozen / & alicubi Graunne & Graunne truyt / id est, Comitissæ herba: Hispanis *Guiabelha*: Gallis *Dent au chien*: Germanis *Crayensfus* / quod illi à Leonharto Fuchsio putatur inditum, quòd Coronopum Dioscoridis esse iudicauerit, veluti & nonnulli post eum alij. *κορωνόπους* siquidem Cornicis pedem, id est, *Crayensfus* sonat : non tamen hæc Dioscoridis *κορωνόπους* est. Neque enim oblonga herbula, nec vllò modo repit, viticulosis cauliculis destituta quibus serpat: folia tantummodò per terram sternuntur.

Coronopus autem herba exigua, oblonga, & serpens, vti Dioscorides & Plinius testantur. Atque hanc ob causam Herba Stella nequaquam pro Coronopo à nobis haberi potuit.

*Coronopus
ex Codice
Cæsareo.*

Quòd si verò & fides iconi habenda, quæ in codice Cæsareo reperitur, longissimè differens Herba Stella à Coronopo est; depingitur enim in hoc Coronopus tenuibus ac viticulosis cauliculis, & recuruis coruorum pedum digitos referentibus siliquis, vt ipsa figura ostendit. Cæsareani autem veteris manuscripti codicis fidem nobis asseruit doctissimus ac diligentissimus Bernardus Paludanus, qui huiuscemodi Coronopum, qualem icon exprimit, à se visum ac repertum haud longè à Tripoli, & ad radices montis Libani nobis coram narrauit.

Sunt tamen inter reiectaneas Coronopi appellationes, quæ non perperam Herbae Stellæ conueniunt, vt sunt *ἀμμορος*, siue Harenaria, *ἀσχιον*, Sanguinaria, arenosa etenim loca amat, stellæ siue altri modo per terram spargitur: & aduersus sanguinis quasdam profusiones perutilis. Sed nomina quædam pluribus stirpibus communia haud rarum est reperiri; subinde etiam diuersarum stirpium voces inter se confunduntur, præsertim quæ inter nothas ascribuntur; vt alibi ostensum est.

2. Alteram herbam Matthiolus Serpentinam vulgò à Goritiensibus appellari refert, ac superioris speciem esse existimat; quantum verò conueniat cum Angustifolia Plantagine, aut ab hac differat, considerandum relinquimus.

Ceterum Herba Stella manifestè adstringens, frigida & sicca, Plantagini facultate accedit. Prodest nephriticis in olera aut cibo sumpta, non tamen calculum atterens aut expellens, sed renes debiliores roborans, caloremque eorum contemperans: sanguinis verò ex his eruptiones cohibet etiam ac filit.

Recipitur & inter acetaria, & cruda editur.

De Cornu Cerui altero, siue repente. CAP. XXV.

Cornu Cerui alterum repens.

CORNU Cerui repens à superiore herba differt; mox etenim à radice tenues ramulos clauicularum instar promit complures, oblongos, in diuersa tendentes, ac humi repentes, neque vniquam à terra sese attollentes; circa quos foliola oblonga, laciniosa, & adnata habentia, Herbae Stellæ satis similia, sed minora ac læuia: flosculi candidi exigui è foliorum sinu: seminum conceptacula subsequuntur paruula, aspera; in duos sinus extuberantia: radix tenuis, candida, in altum descendit.

Reperitur incultis & arenosis locis, non rarò secus vias ac semitas, in nonnullis aggeribus iuxta Scaldim apud Brabantos frequens, in Gallijs quoque non infrequens.

Tota

Tota Æstate, & in multam hiemem virescit.

Ruellius, qui hanc ante nos lib. 2. cap. 64. & cap. 134. descripsit, Cornu cerui quoque appellari ait, & Pedem Miluinum Columellæ esse suspicatur.

Per Miluinum Columellæ.

Ad Coronopi descriptionem accedere aliquo modo posse videretur, nisi quem codex Cæsareus exhibet, differens multum ab hoc Cornu ceruino esset, ac manifestè ostenderet legitimum Coronopum hactenus fuisse incognitum. Quam ob causam Coronopus dici non debet, sed Cornu cerui alterum ac repens nominandum: posset verò & Pseudocoronopus dici, si modò hæc appellatio retinenda.

Facultate autem hæc herba aliquantulum calida ac sicca est, ad Nasturtij hortensis, vti saporem, sic & ad qualitatem accedens; est tamen mitior, & minus calida.

Cruda, inquit Ruellius, estur in acetarijs, & cocta, & cum aceto manditur. Portulacæ etiam modo sale condita apud nonnullos feruatur.

De Plantagine Angustifolia albida, siue Holoftio.

C A P. X X V I.

Plantago angustifolia albida.

AD Plantaginis genera referenda quoque videtur, quam doctiss. Clusius pro Holoftio depingendam curauit: folijs est hæc angustifoliæ Plantaginis minoribus, angustioribus, lanugine albida incanescens, humi procumbentibus: inter quæ quini fenive pediculi attolluntur, à medio sursum versus flosculis exiguis grauidi, ijsque spicatum digestis, & ex herbaceo colore candicantibus: succedit in minutis valvulis semen quale Plantaginis: radix tenuis, longa, & lignosa.

In aridis collibus plerisque Hispaniæ regnis exit: nusquam autem maiorem aut candidiorem se obseruasse C. Clusius refert, quam haud procul Valentia secus vias.

Martio & Aprili illic floret: in agro Salmanticensi Maio demum: in Belgio ac Germania etiam serius.

Plantaginem Angustifoliam albidam, aut Hispaniensem fortè non abs re quis appellauerit.

Cum Holoftio conueniret, si κλήμαλα siue viticulas haberet; nam alioqui Herbaræ Stellæ & Serpentinis satis similis, ac descriptioni respondens; sed veluti Herbarum Stellam legitimum Coronopum haud esse existimauimus, quòd non serpat; ita nec hanc verum Holoftium esse facile admittere possumus, quia viticulis careat.

Ὀλίσιον, vt Dioscorides, aut Ὀλόσιον, πῶτα ὄσιον. *Holoftium.*

λα δὲ ἔχει κὶ κλήμαλα κορονόποδι ὡσαυτὴ ἢ ἀγρῶσει. id est, Holoftium herba est exigua, humi incumbens, trium aut quatuor digitorum: folia & viticulas habet Coronopo similia aut Gramini.

Plinius Holoftium sine duritia herbam esse ait, & ex aduerso appellatam à Græcis: & non solum absque duritia Plantaginis hæc species est, verum etiam lanugine sua mollis.

Holoftium autem, Galeno auctore, desiccandi vim habet cum adstrictione: quamobrem ad vulnera potui adhibetur, ad quæ solidanda tam efficax est, vt vnà cum carnibus coctum, eas simul cogat, vt Diosc. & Plinius referunt. Ab huiusmodi facultate haud aliena est hæc albida Angustifolia Plantago, gustu siquidem & adstringens, & reliquis Plantaginibus, vt forma, ita & potentia haud dissimilis.

De Cauda Murina. C A P. X X V I I.

HV MILIS & exigua hæc herba est, spicata, Plantaginis ferè modo, sed omnibus partibus minor ac tenuior: foliola parua, perquam angusta; inter quæ cauliculi assurgunt teretes,

Cauda Murina.

Paronychia vulgaris.

retes, tenues; quorum fastigio flosculi herbacei insident; inde oblongae angustaeque spicae, laeves, caudis paruorum murium satis similes, sed breuiores tamen; in quibus minutissimum semen: radix fibris tenuissimis capillatur.

Lata & culta loca amat: inter segetes non raro, quandoque etiam in pratis ac secus vias reperitur.

Aprili & Maio viget herba cum flosculis ac spicis, post Iunium vix reperiri potest.

Belgis *Mupsen steert*, id est, Cauda murina, Cauda muris, & *μύσσηρος ἢ μύδος οὐρά*: Gallis *Queue de souris*: Anglis *Blod strange*: Germanis *Eausentform* appellatur. Holostium quidam existimant: nobis pro veteribus incognita habenda apparet: nec est etiam Denticula canis Ruellij.

Temperie refrigerans est, & nonnihil cum adstrictione resiccans, vt fapor eius ostendit.

De Paronychia vulgaris.

CAP. XXVIII.

PARVULA herba est haec: foliola eius exigua, latiuscula, minutis Alfines satis similia; pediculi admodum tenues inter haec ad duarum aut trium vnciarum altitudinem affurgunt: flosculi in

Paronychia altera.

apophyibus candiduli; mox valvulae, rotundis longiores, planae, ac parvulae; in quibus semen perexiguum: pro radicibus paucae tenuissimae, ac capillatae fibrae.

In petrosis exit, parietinis, ac arenosis aruorum marginibus.

Ab

Ab Aprili in multam æstatem viget, viret, ac floret.

Paronychiam nonnulli hac ætate appellant: verum ac legitimum esse non constat, vt enim Diof. Παρονύχια ἐστὶ θαμισκίον ὁμοίον πέπλω, τὸ δὲ μῆκει ἑλαττον, τῶς δὲ φύλλοις μείζον. id est, Pa-
ronychia fruticulus est similis Peplo, longitudine minor, folijs verò maior. At vulgaris Paronychia nec fruticis in modum veluti Peplus assurgit, nec maiora ei, sed minora quàm Peplo sunt foliola.

Est verò & altera humilis herbula, quæ & pro Paronychia habetur, cuius exigua foliola incifuris aliquot crenata, graueolentis Rutæ & mulari videntur: assurgit huic cauliculus breuis, haud absque adnatis & alis, in quarum fastigijs flosculi candidi, & calyces postea paruuli, in quibus semen: radix tenuis.

Locis vmbrosis, humidis, petrosis, & in parietibus reperiri & hanc contingit.

Vere primùm viget, ac floret: citò perficitur; æstiuus caloribus perit.

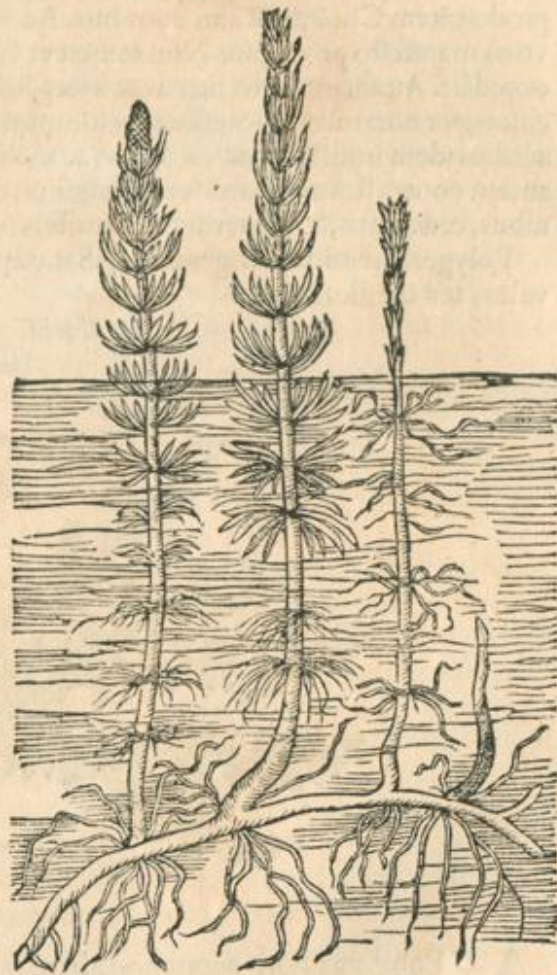
Paronychiam verò sunt qui & istam esse, vt diximus, velint: sed nec hæc descriptioni satis respondet.

De facultatibus autem vel prioris, vel posterioris nihil compertum adferri potest.

De Polygono. CAP. XXXIX.

Polygonum mas.

Polygonum femina.

POLYGONI Diof. duo sunt genera: vnum Maris, alterum Feminæ nomen accepit.

Polygonum mas multis tenuibus viticulosis, oblongis, ac crebrò articulatis serpit colliculis, quos circa folia virentia, longiora, ac angustiora quàm Hyperici aut Rutæ Hypericoidis, flosculi perquam exigui à geniculis exeunt: sequuntur semina triangularia: radix tenuis, longa, non absque fibris, subinde candida, nonnullis locis subrubet.

Prouenit locis incultis, vias ac semitas latè subinde occupat; non rarè & iuxta riuulos serpit: reperitur verò & prope littora marina, veluti Adriatici maris, quod speciosius & amplioribus folijs. Est & quoddam montanum minimum.

Polygonum femina mari haudquaquam simile est, sed citiùs ad Equiseti genera accedit: rectos & inanes cauliculos promit pedem circiter altos, veluti Equiseti, sed leues, non asperos, geniculis quoque frequentibus in se factis, articulatos: folia angusta, veluti Piceæ, orbiculariter

culariter digesta, mollia ac virentia genicula ambiunt: radix articulata serpit.

Nascitur in locis riguis, iuxta riuulos, ac fluuiorum ripas.

Mas omni ferè anni tempore viret, hieme excepta, ac semina facit: sed femina non nisi aestiuis mensibus reperitur, & quidem rarò.

1. Prius *πολύγονον ἄρρον*, id est, Polygonum mas, & *καλλιγονον, ἢ πολυκαρπον*: Latinis Seminalis, Sanguinaria, à Columella Sanguinalis: in Officinis Centumnodia, & Corrigiola, & Polygonum quoque: apud Apuleiũ Proserpinaca, apud què & varia huius reperiuntur nomenclaturæ, quæ inter nothas referuntur, vt sunt *πολυγόνατος, κνιόχαλι, κεραιλεα, ἀσφαλτον, χελιδόφυλλον, κλημα, καρκίνη, ερον, πνυθαλις, μνρτοπίταλον, κνωπόδιον, ζαειθια, πηδάλιον*: Germani *Weggras*: & *Wegtritt* appellant: Belgæ *Verlicens gras*/Dupsent linoy/Arcupci gras: Itali *Poligono, Coreggiola*: Hispani *Corriola*: Galli *Renonce & Corrigiole*. Angli *tuotgrasse*: Bohemi *Eruffawec*.

2. Alterum Polygonum, *πολύγονον θήλυ*, Polygonum femina, & Sanguinalis femina dicitur, ac (vt inter spurias voces) Seminalis, tamen si femine destituatur: Officinis autem vulgò istud Polygonum cognitum non est, nulla idcirco eius nomina alia vsurpantur.

Sunt verò & alia nonnulla stirpes, quæ & Polygona à nonnullis appellantur, à præfenti Polygono differentes, vti cap. de Rubia annotatum est.

Polygonum autem, auctore Galeno, adstrictoriam vim habet: vincit in eo aqueum frigidum: secundi est ordinis refrigerantium, aut etiam in initio tertij.

Succi vis epoti, Dios. ait, spissare ac refrigerare. Cruentæ excretioni, sanguinisq; reiectioni prodest: item Cholerae & alui fluoribus. Addit deinde, & stranguria laborantibus prodesse, & urinã manifestò prouocare. Non tamen vt Galenus ait, exacte discriminat in qua ipsum dari expediat. Auxiliatur verò succus & à serpētibus demorsis cum vino potus: & ad febrium circuitus, per horam ante accessionem sumptus: feminarũ profluuia impositus sistit: dolentibus auribus idem instillatur, & cum vino ac melle coctus ad genitalium vlcera eximie facit. Folia autem contra stomachi ardorem, sanguinis reiectiones, herpetis, herysipelatis, inflammationibus, œdematis, & vulneribus recentibus imponuntur.

Polygono feminæ refrigerandi spissandiq; facultas quoque; ad eadem, ad quæ superius, valet, sed inefficacius.

De Herniaria. CAP. XXX.

Herniaria.

1. AD Polygoni prioris genus non abs re refertur, quam Herniariam vulgò appellant: parua hæc est herba, instar Chamæfycis aut Peplidis, supina humiq; procumbens; coliculis tenuibus vndique sparsis, qui crebris geniculati internodijs subrubent, adnatis perquam exiguis, veluti Thymi, foliolis: flosculi minimi, luteoli, aut albidi: semen perpusillum, racemosum, adeò copiosum ac frequens, vt singuli coliculi eo turgeant: radix in altum descendit.

Locis gaudet incultis, arenosis; reperitur & in vlginosis, sed patentibus, & Soli expositis.

Iunio, ac Iulio, necnon Augusto satis frequens.

Herniariam ac Herniolam recentiores ab effectu appellant: nonnulli Herbam Turcam: à copia feminis Millegrana dicitur: Gallis *Boutonet*. Plinius Polygonoidis herbæ meminit, quæ alio nomine Clematis est Ægyptia, & ab Herniola differens; posset tamen & Herniola non abs re Polygonoides appellari.

2. Præter Herniariam verò & aliud quoddam exiguum à recentioribus numeratur Polygonum: palmi plus minus altitudine istud assurgit, tenues virgulas, crebrò geniculatas, complures,

res,

Knäuel.

res, & ramosas promit, circa quas foliola angusta & exilia: flosculi è sinu foliorum herbacei coloris: fibrosa radix, tenuis & oblonga. Tota herba vnà cum cauliculis ac floribus incanescit: Germani Knäuel appellant.

Sabulosis, ac aridis, sed tamen opacis, aut riguis gaudet: per cæli humidam constitutionem felicius prouenit.

Herniaria autem insigniter resiccandi vim habet, & vt creditur, solidandi ac ferruginandi.

Ad enterocelas in potu sumpta præstantissimum fertur esse remedium, & complures huius vsu ab intestinorum ramice (Herniam vulgò) esse sanitati restitutos: item & puluerem ex vino sumptum suppressam vrinam ciere, & calculos renales comminuere, & eorum exitum ac descensum promouere.

De Psyllio. CAP. XXXI.

Psyllium.

ROTUNDIS, tenuibus, dodrantalibus, frequentibus, ac foliosis ramulis Psyllium luxuriat: folia oblonga sunt, sed angusta, hirsutaque, ad primæ Chamæpityos accedentia: ex alarum fastigijs capitula eminent squamatim coherentia, è quibus flosculi albidi, pusilli, lanuginosi, veluti angustifoliæ Plantaginis, semine succedente nigricante, relucente, pulicibus colore magnitudineque persimili: radix subalbida fibris capillata.

In campis aut incultis locis subinde spontè exit; feritur & quandoque: semel satum facile aliquot deinde annis recurrit. Pro loci natura non rarò lætius, præsertim circa maritima, gignitur; alibi minus.

Sub finem Augusti semen maturum legendum. *Ψύλλιον* Græcis; Latinis Pulicaria, (est tamen & Conyza quoque Pulicaria) & herba Pulicaris: in Officinis Psyllium appellatur: à similitudine cum pulicibus nomen accepit, quos semen referre diximus: Germanis *Psyllen frau* & *Stöhe frau*: Belgis *Uloptruet*: Italis *Psillio*: Hispanis *Zargatona*: Gallis *L'herbe des pulces*: Anglis *Flewoorte*.

Semen Psyllij Galenus ex secundo refrigerantium ordine, in humectando autem & resiccando symmetrum quodammodò esse ait. Auicenna in secundo humidum statuit & frigidum.

Aqua in qua semen Psyllij quassatum, siue agitatum maceratumque fuerit, donec lentorem contraxerit, omnes inflammationes sedat: ardentium febrium calores mitigat: sitim re-

stinguit: & in ore detenta asperitates linguæ lenit: Interaniorum ex acrimonia humorum dolores tollit: dysentericis, & quibus intestina aut vesica exulcerantur, utilis; vtilior verò etiam ex semine antea tosto. Aluum & hæc mollit, clementerque subducit, præsertim saccharo aut Iulebo ex violis addito; vel potiùs ex infusione frequenti dilute rubentium rosarum, quo modo in ardentissimis febribus vtiliter exhibetur. Verùm non nimis crebrò hæc muccagine vtendum admonet Serapio; stomachum siquidem offendit, tandemque frequenti ac nimio vsu, subinde syncope aut animi deliquium etiam succedit, vnà cum mortis periculo:

quia nimium eius venenosum, vt ait, est: quod non modò Græci, sed & Auicenna testatur.

Semen Pſyllij, aut eius muccago puerorum enterocelas curat, & vmbilicos prominentes imposita: addito verò & oleo rosaceo articulorum doloribus, (ex causa videlicet calente) parotidibus, œdematis, luxatis, prodesse Dioscorides refert.

Muccaginem feminis Soli expositam reficari ac conseruari posse Serapionis est.

De *Quinquefolio*. CAP. XXXI.

Quinquefolium maius.

Quinquefolium alterum vulgare.

HIVS tametsi nullas species Theophrastus aut Dioscorides tradiderint, posteritas tamen quasdam obseruauit.

1. Vnum, quod & maius *Quinquefolium*, cauliculis assurgit rotundis, cubitalibus, ac altioribus: folijs è singulis pediculis coherentibus quinis, oblongis, ambitu profundis incisuris crenatis: floribus in fastigijs ramulorum luteis aut candicantibus, veluti *Helianthemi* dicti aut *Potentillæ*, fugaces quoque neque diutinè consistentes: radices subsunt oblongæ, sensim attenuatæ, foris nigricantes, interius verò subrubentes, non absque tenuibus fibris adnatis. Est autem istud *Quinquefolium* & caule & folijs (ac quidem præcipuè) nonnihil lanuginosum, hirsutum ac inalbicans.

Plerisque Italiae & Galliae Narbonensis locis circa serobium aut agrorum margines exit. In Austria verò in siluis, ac minus humentibus pratis, quod flore est candido C. Clusio teste. In Apennino & flore rubens reperiri Lobelius auctor est.

2. Alterum *Quinquefolium* humilius est: folia huius minora, quinquepartita quoque, quæ superiore parte virent, inferiore verò albida, & lanuginosa vnà cum cauliculis: flosculi plurima parte lutei: radix teres, oblonga, forinsecus nigricans, intrinsecus rubens: resiccata quadrangularis cernitur, veluti de *Quinquefolij* radice Theophrastus scriptum reliquit.

Vulgare istud & Germania, ac Belgio, tum & alibi est: nascitur non rarò secus hortorum margines, agrorum sepimenta ac aggeres, alias inter herbas.

3. Tertium genus tenuibus ac viticulosi humi serpit cauliculis: folia sunt *Quinquefolij* alterius, laeua, virentia: flosculi exigui lutei: pro radicibus tenues fibræ, quas hinc inde pluribus locis è viticulis dimittit, qua parte terram contingunt; quibus latissimè serpit seipsum multiplicans.

Istud *Quinquefolium* in hortis ac cultis potissimum reperitur.

Quar-

Quinquefolium tertium serpens.

Quinquefolium quartum.

Quartum amplitudine foliorum primum emulatur, quæ superius virent, supina verò parte albidiora: caulis dodrantalis, glaber, in cuius fastigio flores vt plurimum gemini, obscure rubentes: capitulum succedit ex seminibus aliquot confarctum, frago simile, sed obscurius rubens, ac durum: radix tenuibus fibris hinc inde sparsis serpit.

In scrobibus, & iuxta stagnantes aquas à nobis quandoque repertum.

Quinquefolia æstiuis mensibus, & non rarò Maio vigent ac florent. Incipit ac desinit (inquit Plinius) cum Vite. Legendam radicem Augusto mense Apuleius tradit.

Græcis est πεντάφυλλοι: Quinquefolium Latinis: Officinæ modò Græcam, modò Latinam vocem vsurpant: dicitur & πενταπέτες, siue χαμαίηλον auctore Plinio: extant verò & aliæ inter spurias voces, & apud Apuleium huius nomenclaturæ, vt πεντάθρον, πενταδάκτυλον, ψευδοσίλιον, καλλιπέταλον, ξυλόλωτον, ξυλοπέταλον, ασφαλτον, siue ασφαλποι, πεντάκοινοι, θυμιατίνες, Manus Martis. Germanis Junst fingerkraut / aut Junstfoladt: Belgis Dijfvingerkruijt: Italis Cinquefoglio: Gallis Quinte fucille: Hispanis Cinco en rama: Anglis Cinckifolp / & Frue fingere grasfe.

Quod primum, magnum Quinquefolium à nonnullis appellatur: poterit verò & illud esse, quod ab Hipp. lib. De vlcerebus commendatur, & altius, ait, quàm nigrum fore; duo ita manifestè Quinquefolia ostendens; vnum album, alterum nigrum. Et herbam Quinquefolium, ait, (est autem alba & lanuginosa, & altior à terra quàm nigrum Quinquefolium) in oleo tritum deligato, &c.

Alterum humilius cum nigro Hippocratis conuenire potest. Sunt autem istorum duorum radices Medicinæ vtiles, reliquorum minimè.

Tertium serpens aut repens siue supinum Quinquefolium esto.

Quartum an illud sit, quod non modò Plinius Secundus Natur. historix lib. xxv. cap. ix. sed & Plin. Valer. cap. LXVI. fraga gignere referunt, diligentius relinquimus expendendum.

Ceterum priorum duorum Quinquefoliorum radices (quarum potissimum vsus) vehementer, & tertio quidem ordine, sed citra morsum desiccant; euidens enim caloris aut acrimonix minimum obtinent.

Decoctum radicum dentium dolores in ore detentum mitigat: putrescentia oris vlcera fistit: ad tonsillarum, & asperæ arteriæ inflammationes conducit: contra alui profluvia, & dysen-

4.

1.

2.

3.

4.

dysenterias auxiliatur. Cocta cum aceto radix herpetas cohibet, strumas discutit, oedemata & aneurismata reprimat. Tenerae radices succus contra iocinoris pulmonisque affectiones, & aduersus venena prodest.

Foliorum succum aliquot diebus continuus epotum, morbum ait Dioscorides sanare regium: folia verò cum hydromelite, aut diluto vino ac exiguo pipere contra febrium circuitus bibi; quatuor ramulorum aduersus quartanas, trium in tertianis, vnius in quotidianis. Quae vanitate non carent, vt & pleraque alia, quae non modò apud Dioscoridem, sed & alibi reperiuntur, à quibus libenter abstinemus.

De Tormentilla.

CAP. XXXIII.

Tormentilla.

2506 63111.

AD Quinquefoliorum genus pertinet & Tormentilla dicta, ipsis videlicet similis: cauliculos promit complures, tenues, imbecilles, sese non attollentes, sed humi citius accumbentes: folia minora quàm Quinquefolij, numero autem plura; septem etenim simul cohærent, quae & ambitu ferrata: flosculi lutei sunt: radix foris nigricans, interiori rubet, crassa, tuberosa, ac breuis.

In siluis nasci gaudet, & opacis: reperitur non rarò & in locis herbosis apricis, sed minor ac tenerior.

Floret Æstate; radices quouis tempore legi possunt.

Tormentillae nomen recentior aetas dedit: sunt qui à numero foliorum *επτάφυλλον*, & Septifolium vocent: Germanis *Direfwurtz*, & *Loie heilswurtz*; reliquis nationibus *Tormentil* dicitur. Creditur à plerisque *Chrysoyonon* esse.

Extat autem apud Dioscoridem breuis admodum *Chrysoyonon* descriptio, quod ait, *θάμνον πυκνόν*, id est, fruticem densum esse, cuius flos similis Coronarij Verbasci: Tormentilla fruticis modo haudquaquam attollitur; & si Coronarium Verbascum *Lychnis* est, Tormentilla quoque non est huius Verbasci flore: *Lychnis* siquidem flore rubet, vt alibi ostensum; quae Tormentillam à *Chrysoyone* differentem esse ostendunt.

Est autem Tormentillae radix potenter resiccans, & ex eorum, quae tertij sunt ordinis, numero, & partium tenuium: caliditatis quàm minimum tenet, adstringentis facultatis particeps.

Potest autem non modò quae Quinquefolij radix, sed & eadem efficacius praestat. Aduersus pestilentes morbos magni est vsus; fortiter enim putredinibus aduersatur, & sudores mouet; additur idcirco antidotis & compositionibus eò facientibus: sanguinis vnde quaque eruptiones eadem supprimit. Decoctum radices, aut aridae puluis cum conueniente liquore propinatus, idem potest. Siftit verò & radix superfluentia muliebria profluvia, non modò intrò sumpta, sed & foris, siue in balneo, aut alio quouis adhibita modo. Ventriculum eadem humore madentem roborat, ac resiccant: aduersus alui fluores, & dysenterias utilis est. Datur & ruptis, ex alto delapsis, & quibus suspicio est internum aliquod viscus laxum esse.

STIR-